

Nové trendy ve službách NK ČR

Košťálová, Karolína - Nemeškalová, Hana – Pospíšilová, Jindřiška

Národní knihovna České republiky

Knihovny jsou po staletí vnímány jako místa zpřístupňování tištěných dokumentů, jako místa pro klidné studium knihy nebo periodika. S rozvojem a využíváním ITC se stále více knihovny zaměřují v nabídce svých služeb i na ty uživatele, kteří knihovnu nevyužívají standardně, tedy na ty, kteří ji navštíví pouze nahodile, omylem či dokonce vůbec. Vystavení katalogů knihoven (OPAC i naskenovaných) na internetu bylo jakousi „první vlašťovkou“ přiblížení se veřejnosti jako celku. Domníváme se však, že v katalozích hledají spíše ti, kteří navštěvují/navštěvovali knihovnu a prostřednictvím online katalogů šetří pouze svůj čas při objednávání knih nebo ověřování citací. Velká část populace, podle dostupných informací více než 70 %, knihovnu nevyužívá vůbec. A především těmto potenciálním uživatelům by knihovny rády nabídly své nové online služby, tedy nabídly možnost využívat zdroje a fondy knihoven bez nutnosti její návštěvy. Jako jednu z možností jak integrovat stávající zdroje a služby nabízené knihovnou v kombinaci s relevantními zdroji mimo knihovnu je v NK ČR možné chápat Jednotnou informační bránu a její komponenty. Při samotném vyhledávání v JIB si uživatelé mohou zvolit mimo online katalogů knihovny i části Digitální knihovny, tj. Kramerius a Manuscriptorium. V SFX pak jsou jako přidané služby zapojeny i dodávání dokumentů, Elektronická knihovna časopisů EZB a online referenční služba Ptejte se knihovny.

Jednotná informační brána (JIB)¹

Od října 2005 mají k dispozici zcela novou podobu JIB související s novými verzemi využívaných nástrojů MetaLib v3 a SFX v3. V souvislosti s přechodem na verzi 3 JIB nabídl uživatelům tyto novinky:

- více možností pro formulaci dotazu
 - Snadné hledání – jeden vyhledávací řádek s předem definovanými skupinami zdrojů pro vyhledávání
 - Profí hledání – sofistikované možnosti výběru zdrojů a jejich kombinace pro dosažení relevantního výsledku, výběr více polí pro zadání dotazu
 - Nalézt zdroje – nástroj pro seznámení se zdroji integrovanými do brány a jejich jejich snadný výběr

¹ <http://www.jib.cz>

- předvybrané sady – na základě zkušeností s provozem JIB bylo pro potřeby všech uživatelů vytvořeno několik předvybraných sad relevantních zdrojů - České články, Knihy v ČR, Periodika v ČR, Zahraniční články a Zahraniční knihy
- rozšířené možnosti pro registrované uživatele v rámci Mého prostoru (vytváření vlastních předdefinovaných sad zdrojů, zkvalitnění práce s uloženými záznamy včetně možnosti vytváření tématických složek)
- rozšíření a zkvalitnění nabídky zdrojů průběžným zařazováním existujících českých internetových oborových portálů do nové kategorie Portály, dále je nabídka zdrojů v JIB doplňována i o zdroje, který nesplňují požadavky na plnou integraci JIB, tyto zdroje jsou zapojovány v režimu Vyhledej a odkaž (Search and Link), tzn. že zadání dotazu probíhá v jednotném prostředí JIB a výsledky jsou prezentovány v nativním rozhraní daného zdroje; mezi zdroje zapojené tímto způsobem patří v poslední době např. Kramerius, Wikipedia (anglická a česká verze), Google Scholar, Google Image, CiteSeer
- zpřehlednění struktury nabízených SFX služeb a jejich rozšíření (průběžně jsou zapojovány nové zdroje a služby, např. Citace.com)
- seznamy e-časopisů – ze znalostní báze SFX jsou podle požadavků knihoven automaticky generovány seznamy elektronických časopisů; seznamy e-časopisů mohou kombinovat nejen licencované zdroje dostupné v konkrétní knihovně, ale i časopisy volně dostupné, které jsou obsažené ve znalostní bázi SFX
- nový infoportál JIB provozovaný v systému Plone (portál je podrobněji popsán dále v textu)

Nové verze nástrojů využívaných JIB se staly základem oborových bran budovaných Národní knihovnou ČR. Na přelomu loňského roku byla ve zkušebním provozu spuštěna oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV) a nedávno NK ČR zveřejnila ve zkušebním provozu i oborovou bránu Musica (MUS).

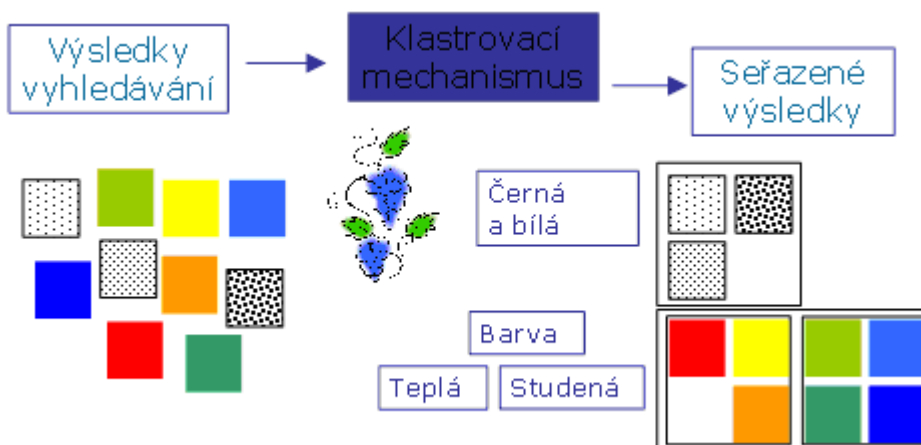
Koncem února 2007 byla společností Ex Libris uvolněna nová verze MetaLibu – 4.00, která přinese několik vylepšení. Tato nová verze bude implementována v JIB a v oborových branách KIV a MUS do léta 2007.

MetaLib verze 4 splňuje tyto standardy:

- [The W3C Web Content Accessibility Guidelines 1.0, level A](#)
- [Section 508 of the Rehabilitation Act \(29 U.S.C. 794d\)](#)

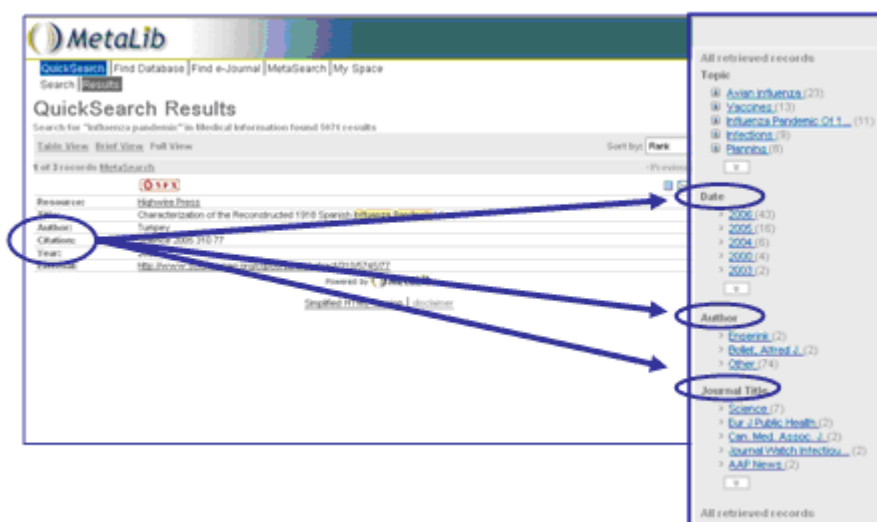
Jaká jsou tedy vylepšení nové verze

- přeprogramování uživatelského rozhraní k dosažení zkvalitnění práce v různých prohlížečích a usnadnění kustomizace pro jednotlivé koncové uživatele
- pomocí technologie firmy Vivisimo jsou výsledky vyhledávání řazeny do tematických skupin pro usnadnění orientace uživatele ve vyhledaných záznamech
- tematické skupiny (klastry) jsou tvořeny automatickou textovou analýzou na základě podobnosti záznamů, takto jsou zjištěny vztahy mezi vyhledanými záznamy

MetaLib 4: příklad klastrovacího mechanismu

- výsledky vyhledávání jsou seskupené na základě předdefinovaných parametrů, u MetaLibu jde o fasety (seskupení) Datum, Autor, Název časopisu, které jsou tvořeny na základě polí záznamu ve formátu MARC21

MetaLib 4: příklad možností faset

Využití systému Plone v Info portálu JIB²

V únoru 2006 byl pro uživatele JIB spuštěn nový Info portál založený na redakčním systému Plone. Součástí Info portálu je i zabudovaný vyhledávač JIB. Oba přístupy k JIB, tj. samostatně i v integrované podobě do Info portálu, nabízejí při práci s JIB stejné možnosti.

Obsah Info portálu je rozdělen do několika sekcí. Sekce „Pro uživatele“ shromažďuje různé nápovědy a pomůcky k práci s JIB. Pro základní seznámení s JIB je možné použít např. animované nápovědy, které byly vytvořeny pomocí SW aplikace Captivate. Tyto animované nápovědy se staly intuitivní pomůckou, jak uživatele seznámit (i formou „samostudia“) s možnostmi nové verze JIB. Sekce "Pro knihovny" je určena institucím, které s JIB spolupracují nebo by chtěly navázat spolupráci. K dispozici je zde mimo jiné i elektronická verze nového letáku, který návodně popisuje práci s JIB. Obsahem sekce "O projektu" jsou základní informace o zabezpečení projektu JIB a související projekty.

Systém Plone nabízí i širokou škálu nástrojů pro komunikaci vývojového týmu s uživateli, ať již formou RSS kanálu, informací o chystaných akcích, anket nebo fóra.

Na základě úspěšné aplikace systému Plone a kladných reakcí koncových uživatelů byl tento systém vybrán jako základ informační aparát dalších projektů NK ČR (oborové brány KIV³ a MUS⁴, Souborný katalog ČR⁵, Národní digitální knihovna⁶ atd.)

2 <http://info.jib.cz>

3 <http://kiv.jib.cz>

4 <http://mus.jib.cz>

5 <http://www.caslin.cz>

6 <http://www.ndk.cz>

- navigace
- Úvod
 - Vyhledávač JIB
 - Pro uživatele
 - Nápořevdy
 - FAQ
 - Zdroje a knihovny
 - Zpravodaj JIB
 - Seznamy e-časopisů
 - CitationLinker
 - Generátor přímých odkazů
 - Integrace do Firefoxu
 - Pro knihovny
 - O projektu

Pro uživatele

» Nahoru o jednu úroveň

Základní informace o JIB, jejím obsahu, způsobech vyhledávání, nápovědy, pomůcky

- Nápovědy** Autor: [Karolína Košťálová](#) — Poslední změna: Středa 28.06.2006 13:25
Přehled různých nápověd a tipů pro práci s JIB
- FAQ** Autor: [Karolína Košťálová](#) — Poslední změna: Středa 28.06.2006 15:25
Často kladené otázky
- Zdroje a knihovny** Autor: [Hana Nemeškalová](#) — Poslední změna: Středa 28.06.2006 15:25
Přehledy zapojených zdrojů v JIB (MetaLib a SFX) a přehled připojených knihoven
- Zpravodaj JIB** Autor: [Karolína Košťálová](#) — Poslední změna: Pátek 08.12.2006 17:10
Zpravodaj JIB
- Seznamy e-časopisů** Autor: [Jiří Paulík](#) — Poslední změna: Čtvrtek 21.12.2006 09:01
Seznamy elektronických časopisů (vo svých i licencovaných) vytvářené prostřednictvím GFX
- CitationLinker** Autor: [Karolína Košťálová](#) — Poslední změna: Středa 28.06.2006 13:25
Jednoduchý nástroj pro vytvoření nabídky předaných služeb SFX
- Generátor přímých odkazů** Autor: [Karolína Košťálová](#) — Poslední změna: Středa 28.06.2006 15:25
Vytvořte si pro svou webovou stránku odkaz, pomocí kterého jednoduše provedete v JIB ve vybraných zdrojích předdefinovaný dotaz

březen 2007						
Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ná
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Novinky CASLIN
[Přehled požadavků MVS v prostředí SK ČR 17.02.2007](#)
[Seminář CASLIN 2007 09.02.2007](#)
[Nová služba 16.12.2007](#)
[Seznam knihoven, které přešly za em o spolupráci se SK ČR v roce 2007 19.02.2007](#)
[\[see more\]](#)

Redakční systém Plone: aplikace Info portál JIB

Portál JIB jako integrující nástroj zdrojů a služeb NK ČR nemůže vždy využít všechny technologické možnosti a nastavení v případě specifických zdrojů. Dále se budeme zabývat zdroji a službami, které byly již do JIB integrovány, ale z hlediska vědecké práce uživatelů je prvořadé využití v jejich nativním prostředí.

Kramerius⁷

Systém Kramerius je určený pro zpřístupňování dokumentů v elektronické podobě - zdigitalizovaných dokumentů a popisných metadat různých typů digitalizovaných dokumentů prostřednictvím intranetu a internetu. Kramerius je založený na vzájemné spolupráci knihoven a zpřístupňuje archivní a cenné dokumenty široké veřejnosti v souladu s autorským zákonem, tzn. že v plném textu jsou volně na internetu uživatelům k dispozici pouze dokumenty vydané před rokem 1880. Novější dokumenty jsou zpřístupňovány v plném textu pouze ve spolupracujících knihovnách. Metadata jsou dostupná u všech titulů bez omezení. Systém Kramerius v současné době nabízí téměř 400 titulů periodik a 25 titulů monografií.

Součástí systému Kramerius je i modul Vyhledávání. Tuto aplikaci lze použít až po výběru druhu dokumentu. Jednotlivá slova jsou spojována a hledána v režimu OR. Pro prohledávání je v současné době přístupná pouze část dokumentů, které byly převedeny do textové podoby s využitím OCR.

⁷ <http://kramerius.nkp.cz>

V rámci mezinárodního evropského projektu M-CAST (Vícejazyčný systém agregace informací založený na vyhledávacím stroji TRUST) proběhlo testování funkčnosti plnotextového vyhledávání v dokumentech, které vznikly z naskenovaných předloh originálně pocházejících ze systému Kramerius a byly převedeny do textové podoby pomocí OCR. Projekt M-CAST znamená pro koncového uživatele zadání dotazu v rodném jazyce a v přirozené podobě s tím, že vyhledávání v cizojazyčných dokumentech probíhá na základě konverze mezi jednotlivými jazyky při zachování sémantických vazeb.

The screenshot shows the Kramerius digital library interface. At the top, it displays 'SYSTEM KRAMERIUS' and navigation links like 'NÁPOVĚDA - KONTAKT - VYHLEDÁVÁNÍ - ENGLISH'. Below this, the document's metadata is shown: 'KRAMERIUS - PERIODIKA (363/2204339) - P (34/242896) - Pražské poštovské noviny (1/50823)'. The left sidebar contains options for document type, alphabet, title selection, title, year, and page navigation. The main area displays a scanned document page with the following text:

Ex libris L. Michaelis Francisci Cerny
Catholico infanti

Předchůdce
Českého Poštyliona 1/2

Aneb
Předmluva na Noviny České
Geny

Vmne Karla Srantiffka Rosenmüllera Impresora / w
Královském Starem Měste Pražském / na Vhelném Tehu w Do-
mě v Starého Bříže uličce / a dvaltat do Tyhodné / cotižto
w Auterý a Sobotu vydávati se budan.

DŠnamuge se wššem List tento
čcaucým (jeduomu každému s nále-
žitau Vctivostí) kresak gá mago na to od
Wšsoco: Wřactné Wřactnosti mloštitw Do-
wolen / gakož y od Jeho Mlošti Cřistě
obwřlšštné Privilegiuřn, nebolžto Wřadensz

Kramerius: Pražské poštovské noviny, 25.1.1719, s. 2

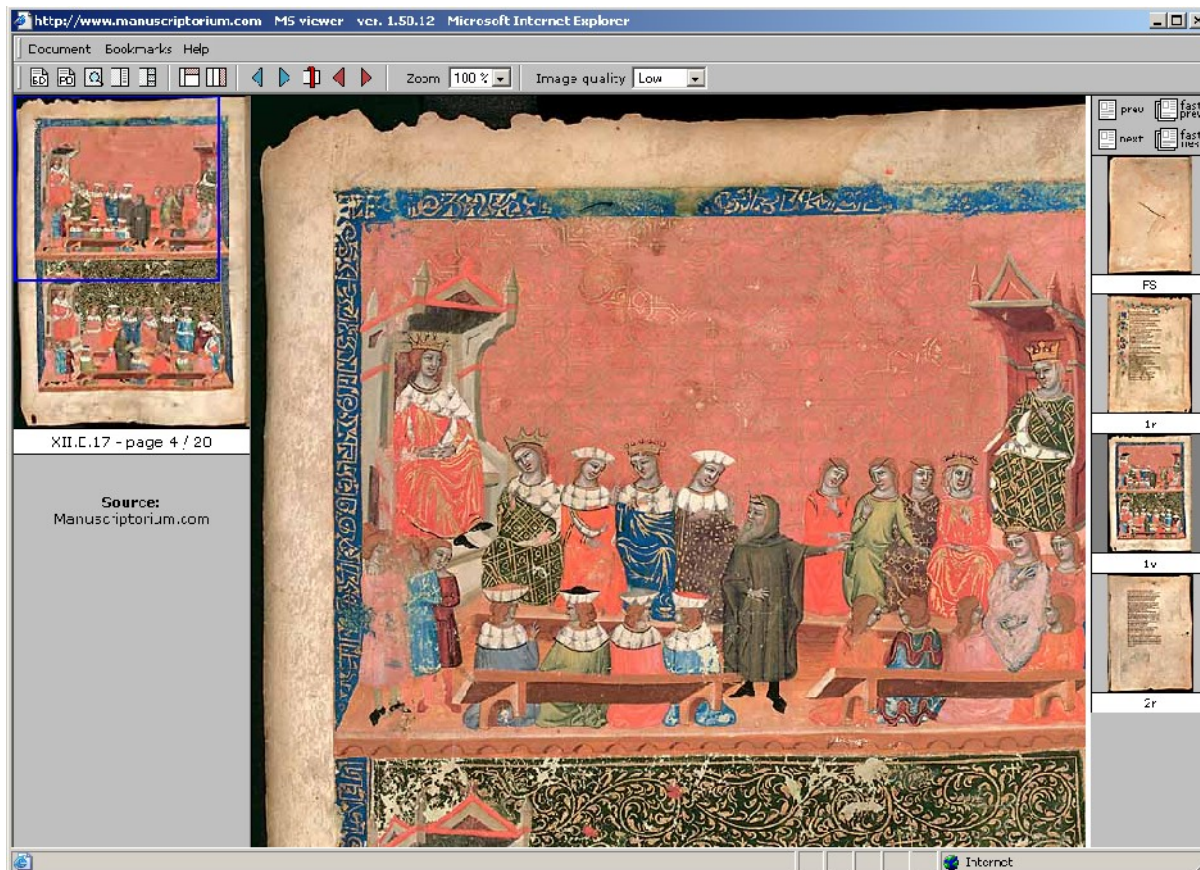
Manuscriptorium – otevřený elektronický katalog historických fondů⁸, který zahrnuje rukopisy, inkunábule, staré tisky a staré mapy. Databáze je budována ve spolupráci s firmou AiP Beroun, na jejím naplňování se podílejí kromě NK ČR i další knihovny s historickými a vzácnými fondy. Tato digitální knihovna obrazových kopií a další nástroje jsou dostupné zdarma z institucí, které se zapojily do projektu, a také jednotlivým nebo institucionálním uživatelům, kteří uhradili registrační poplatek. Národní knihovnou ČR uzavřela s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy smlouvu, která

⁸ <http://www.manuscriptorium.cz>

zajišťuje všem typům českých škol přístup do Manuscriptoria.

Díky ochotě spolupracujících institucí byl zpřístupněn výběr kulturního dědictví zcela volně pro kohokoli, např.

- Kronika tak řečeného Dalimila - fragment latinského překladu
- Jenský kodex [Antithesis Christi et Antichristi]
- Krumlovský sborník

Manuscriptorium: Kronika tak řečeného Dalimila (signatura XXI.E.17), s. 4

Dodávání dokumentů⁹

Systém elektronického dodávání dokumentů (DODO) nabízí uživatelům možnost objednat elektronické kopie dokumentů z fondu NK ČR a zahraničních dokumentů nedostupných na území ČR (služba MMS je určena pouze knihovnám).

⁹ <http://doc.nkp.cz>

Co poskytujeme

- články z periodik
- kapitoly z knih
- statě ze sborníků
- dokumenty z Digitální knihovny
- články objednané ze zahraničí v rámci MMVS došlé elektronickou cestou

Podmínky služby

- garance dodání do 48 hodin (do 30 stran předlohy)
- registrace na základě smlouvy
- konto dostupné z www
- kontrola průběhu práce na objednávce, stavu účtu a přehledu uskutečněných transakcí
- knihovny mohou objednávat i požadavky MMS

The screenshot shows the DDS user interface. At the top left is the logo 'DDS'. At the top right, it says 'Přihlášený uživatel: JIPO' and '(zpět do hlavní nabídky)(odhlásit)'. The main content area is a yellow box with a black border, containing a list of menu items: 'Nový požadavek na dodání dokumentu', 'Historie zadaných požadavků', 'Výpis z účtu', 'Měsíční statistiky', and 'Osobní nastavení'.

Služba dodávání dokumentů je zapojena i do přidaných služeb portálu JIB jako služba zabezpečující primární dokument (součást Základních SFX přidaných služeb). Pomocí ikonky si mohou

registrovaní uživatelé objednat dokument, především články ze zapojených volných i licencovaných databází. Systém automaticky převezme bibliografická data ze záznamu, takže uživateli odpadá zdlouhavé vyplňování žádanky, data o uživateli jsou automaticky vkládána po registraci do systému.

V rámci rozšíření služeb koncovému uživateli plánuje NK ČR vytvoření centra dodávání dokumentů pro společenské vědy. Cílem rozvoje stávající služby je provozovat takové dodavatelské centrum, které bude poskytovat nejen kopie ze zúčastněných knihoven, ale také kopie z jiných dodavatelských služeb v ČR a zahraničí, samozřejmě za předpokladu dodržení licenčních podmínek a platného autorského zákona. Naším záměrem je tedy propojit dodavatelská centra ČR a umožnit tak koncovému uživateli prostřednictvím jednoho systému využívat zdroje různých knihoven.

Ptejte se knihovny¹⁰ představuje kooperativní online referenční službu určenou nejširší veřejnosti. Na otázky, ať již odborné nebo provozní, položené prostřednictvím speciálního webového formuláře odpovídají knihovníci zúčastněných knihoven. Myšlenka služby byla inspirována službou QuestionPoint. Naše služba sice nemá stejné sofistikované zázemí, nicméně i ve skromnějších podmínkách umožňuje pomocí specializovaného softwaru přímou distribuci položených dotazů bez zásahu administrátora. NK ČR plní funkci garanta projektu, technickou podporu službě zajišťuje MZK v Brně. Online služba poskytuje faktografické informace, základní údaje o související literatuře nebo kontakty na instituce, které se danému tématu věnují. Základem služby jsou jednotná pravidla pro všechny aktivně zúčastněné knihovny, která snaží vytvářet jednotný rámec služby. V současné době aktivně spolupracuje téměř 50 českých knihoven všech typů a velikostí, ovšem archiv vytvářený z položených otázek a jejich odpovědí využívá větší množství knihoven a jednotlivých uživatelů. Na propagaci služby se podílejí i knihovny, které aktivně na dotazy neodpovídají, ale na svých webových stránkách zveřejňují logo služby s možností položit dotaz libovolně aktivně zapojené knihovně. Od 14.9.2004, kdy byly stránky www.ptejteseknihovny.cz s formulářem spuštěny do plného provozu, bylo jejich prostřednictvím položeno 9580 dotazů rozdělených do 26 předmětových kategorií.

¹⁰ <http://www.ptejteseknihovny.cz>

Úvod

O této službě...

Zúčastněné
knihovny

Formulovat dotaz

Archiv

- tematický
- chronologický

Obdobné služby

Výpis archivu dotazů: Divadlo, film, tanec

- [Chování v divadle](#)
- [Muž ze západu](#)
- [scenář ke hře P. A. Breala - Husari](#)
- [Ruský text Poloveckých tanců z opery A. Borodina Kníže Igor](#)
- [Les vieux de la vieille - Stará garda](#)
- [film Broken, režisér, autor](#)
- [Hudba-opera-libreto: U. Giordano: André Cheniér](#)
- [film- kniha](#)
- [hudba ve filmu Kulový blesk](#)
- [seriál Ztracení](#)

[\[Starší dotazy\]](#)

Předmět: **Chování v divadle**
Datum: 21.02.2007 13:25
Zpracovala: Vědecká knihovna v Olomouci

DOTAZ:

Když jde muž se ženou usednout na místo v divadle, kdo jde první, po které straně sedí žena od svého muže?

ODPOVĚĎ:

Cituji z knihy Ladislava Špačka:
"Do řady vstupuje jako první chlapec, aby dívku uvedl, našel ji místo. Prochází čelem k divákům a každému, kolem koho musí projít, poděkuje. Dívka by měla sedět po pravici chlapce. Pokud by to současně znamenalo, že by seděla na kraji řady, posadí si ji chlapec vlevo, aby na kraji seděl on. Jdou-li do divadla dva páry, sedí chlapci na krajích, dívky uprostřed. Jdou-li dva páry, vstupuje nejdříve první chlapec, pak dívky a nakonec druhý chlapec. Takto sedí vedle sebe i v řadě."

Ptejte se knihovny: ukázka z archivu dotazů

Vzdálený přístup

Poskytování vzdáleného přístupu se jeví jako nezbytná součást standardních služeb knihovny 21. století. Na základě podrobného průzkumu na českém trhu nabízených technologických řešení (a po konzultaci s knihovnami, které tuto službu nabízejí v rutinním provozu) přistoupila NK ČR na podzim 2006 k zakoupení SW nástrojů HAN pro zajištění vzdáleného přístupu a NetMan, který nahradí doposud využívaný nástroj UltraNet pro správu zdrojů na CD-ROM.

Systém HAN (Hidden Automatic Navigator) a NetMan nabízejí

- vzdálený přístup k online zdrojům a databázím na CD/DVD bez ohledu na způsob zabezpečení (IP adresy, heslo)

- centralizovanou správu online zdrojů vč. kontroly licencí
- neměnnou URL adresu pro integrované zdroje
- statistiky využití pro všechny zapojené online zdroje
- integrace s Elektronickou knihovnou časopisů (EZB)

Prioritou rozvoje vzdáleného přístupu v NK ČR je prostřednictvím jednoduchého rozhraní zpřístupnit všem uživatelům (registrovaným a pracovníkům uživatelům) knihovnou poskytované licencované zdroje se základním cílem zvýšit míru využívání jednotlivých databází a zároveň optimalizovat nabídku zdrojů na podkladě srovnatelných statistik.

Strategie využívání výše popsaného SW řešení je založena na propojení s bází registrovaných uživatelů NK ČR. Toto spojení umožní zabezpečit vzdálený přístup licencovaným zdrojům pouze pro oprávněné uživatele.

Bibliografické odkazy

1. BILINOVÁ, Markéta. Manuscriptorium : virtuální badatelské prostředí pro oblast historických fondů [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2006. [cit. 2007-03-06]. Dostupný na WWW: <http://www.nkp.cz/pages/files/sluz_NS_MAN_Bilinoва.pps>.
2. HAN (Hidden Automatic Navigator) [online]. Praha : AiP, c2003-2006. [cit. 2007-03-06]. Dostupný na WWW: <<http://www.aip.cz/titul.php?titul=1754>>.
3. KEŘKOVÁ, Petra. Systém Kramerius [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2006. [cit. 2007-03-06]. Dostupný na WWW: <http://www.nkp.cz/pages/files/sluz_kramerius.pps>.
4. NEMEŠKALOVÁ, Hana; KOŠŤÁLOVÁ, Karolína. Jednotná informační brána a její nová verze. *Krok*, 2006, roč. 3, č.1 (2006), s. 7-11. ISSN 1214-6420.
5. POKORNÝ, Jan; LEDINSKÝ, Martin. Plone, MetaLib, SFX : technické řešení OIB [online]. [Praha] : [ÚVT UK], [2007]. [cit. 2007-03-06]. Dostupný na WWW: <http://www.sdruk.cz/it/olomouc2007/den2/prezentace_brany.ppt#329,24,Plone,MetaLib,SFX>.